

Ukraina: Vold i nære relasjoner

- Hvor utbredt er vold i nære relasjoner?
- Hvordan har krigen påvirket utbredelsen av vold i nære relasjoner?
- Hvordan håndterer politiet og rettsvesenet slike saker?
- Hva finnes av hjelpetilbud, og hvordan er tilgangen og kvaliteten på tilbudet?
- Hvor vanlig er det å oppsøke krisesenter?

Innledning

Kjønnsbasert vold er utbredt i Ukraina. Også før fullskalainvasjonen i 2022 var dette et omfattende problem, med særlig høy forekomst blant internt fordrevne (Project Hope 2023). I 2007 og 2014 ble det estimert at rundt 20 prosent¹ av kvinner i alderen 15 til 49 år hadde opplevd kjønnsbasert vold minst én gang i løpet av livet (UNFPA 2015). Siden februar 2022 har kjønnsbasert vold, inkludert konfliktrelatert seksuell vold, seksuell utnyttelse og overgrep, menneskehandel og vold i hjemmet, økt kraftig (Project Hope 2023; UNFPA 2024, s. 8).

Vold i nære relasjoner er den vanligste formen for kjønnsbasert vold i Ukraina, og har i mange år vært et av landets mest presserende sosiale problemer (Cherepakha 2024, s. 8). Antallet rapporterte tilfeller har økt betydelig etter fullskalainvasjonen (UNFPA 2024, s. 13-14).²

Utbredelse av vold i nære relasjoner

Etter lovendringene i 2018, som blant annet kriminaliserte vold i nære relasjoner og ble fulgt opp av holdningskampanjer, har antallet anmeldelser til politiet økt hvert år (Jurfem, intervju juni 2025). I 2021 registrerte det nasjonale politiet

¹ Estimert på rundt 20 prosent er basert på to spørreundersøkelser: i 2007 blant 2900 kvinner i hele Ukraina, og i 2014 blant 1600 kvinner på Krym, ukrainsk myndighetskontrollerte områder i Donetsk og Luhansk og i byene Donetsk og Luhansk. Undersøkelsen ble foretatt av GfK Ukraina på oppdrag fra UNFPA (UNFPA 2015).

² Rapporterte tilfeller av vold i nære relasjoner har også tidligere økt, som etter starten på krigen i Donbas i 2014, med demobiliseringen av soldater i 2016 og under pandemien (Semeryn 2022).

omtrent 325 000 anmeldelser³ av vold i nære relasjoner, opp fra 210 000 i 2020. Tallet sank til rundt 240 000 i 2022. Nedgangen antas å være knyttet til starten på fullskalainvasjonen, som både gjorde det vanskeligere for ofrene å rapportere volden og for politiet å registrere sakene (Cherepakha 2024, s. 15; Semeryn 2022). I 2023 økte antallet til rundt 290 000 anmeldelser – omkring 20 prosent flere enn i 2022 (Ministry of Internal Affairs of Ukraine 2024; Jurfem 2024). I 2024 økte antallet anmeldelser ytterligere, ifølge flere kilder (Hromadske Radio 2024; Opendatabot.ua 2024). Landinfo har ikke funnet det totale antallet anmeldelser for 2024, men de første to månedene i 2024 skal antallet ha økt med over 50 prosent. UNFPA mente de rapporterte tilfellene bare er «toppen av isfjellet» (som sitert i Kumar 2024).

Vold i nære relasjoner er den vanligste formen for vold mot kvinner og jenter. I 2020 leverte kvinner nær 80 prosent av voldsanmeldelsene. Det store flertallet var ofre for gjentatt vold fra tidligere eller nåværende partner (UNFPA 2024, s. 14; United Nations Ukraine 2021).

I en kvalitativ studie om kjønnsbasert vold i Ukraina,⁴ rapporterer UNFPA at vold i nære relasjoner ofte består av en kombinasjon av fysisk, psykisk, økonomisk og seksuell vold, samt kontroll og begrensning av bevegelsesfrihet. Volden utøves som regel av en tidligere eller nåværende ektemann eller partner. Selv om ekte-skapelig voldtekt ble mindre omtalt i studiens fokusgruppediskusjoner, mener UNFPA at dette sannsynligvis skyldes temaets sensitive natur. Kvinner og jenter opplever også ofte vold fra andre familiemedlemmer. Det ble blant annet rapportert at noen eldre kvinner utsettes for vold fra sønner eller andre barn, mens unge jenter ofte opplever vold fra foreldrene, spesielt fedre (UNFPA 2024, s. 32).

Internt fordrevne kvinner, samt romkvinner og -jenter, er ifølge studien fra UNFPA, særlig utsatt for vold i nære relasjoner. For fordrevne kvinner bidrar faktorer som mangel på bolig, arbeid og økonomiske ressurser, kombinert med partneres alkoholbruk, til økt risiko for vold. I tillegg peker studien på at også tenåringsjenter, eldre kvinner og kvinner og jenter med funksjonsnedsettelse er spesielt sårbare for vold i nære relasjoner (UNFPA 2024, s. 34).

Krigens innvirkning på utbredelsen

Etter fullskalainvasjonen har vold i nære relasjoner økt markant, spesielt som følge av kollektive boforhold, at folk tilbringer mer tid hjemme, at husholdninger står overfor større økonomiske begrensninger og mangel på arbeid, menns frykt for mobilisering samt negativ mestring i form av rusmidler (UNFPA 2024, s. 14)

³ Kilden bruker begrepene «statements and reports» (Cherepakha 2024, s. 15).

⁴ Studien er basert på direkte samtaler med kvinner, jenter, menn og gutter i lokalsamfunn over hele landet, samt ulike tjenesteytere (UNFPA 2024).

For de som har tjenestegjort, kan hjemkomsten bli vanskelig. Hjemvendte soldater står overfor utfordringer med tilpasning til sivilt liv samtidig som de håndterer de psykologiske virkningene av krigen. Familiene opplever også denne overgangen som en stor følelsesmessig og sosial belastning (EUAM Ukraine 2025).

Folk tilbringer mer tid hjemme på grunn av portforbud, strømbrudd og sikkerhetsrisiko, noe som fører til at kvinner og jenter i større grad utsettes for vold fra familiemedlemmer. Menn som er redde for å bli innkalt til tjeneste, holder seg ofte hjemme (UNFPA 2024, s. 33).

Lokalsamfunn i nærheten av frontlinjen opplever særlig psykologiske belastninger av krigen, med stress som ofte fører til aggresjon og vold (Kuras 2024):

The proximity of the frontline has exacerbated the challenges: due to constant security threats and high unemployment, people are under immense stress and often feel hopeless, which leads to alcohol abuse, disrupting family relations and creating violence.

Volden har også eskalert grunnet økning av våpen. Hotline-operatører har rapportert om økende antall samtaler der representanter for territorialforsvaret (soldater) prøver å løse private problemer med våpen (Semeryn 2022).

Særlig i starten av fullskalainvasjonen måtte sosialtjenesten prioritere hjelpetilbud til internt fordrevne, fremfor andre sårbare grupper. Deriblant har krisesentre blitt brukt for å huse internt fordrevne (Semeryn 2022). Økningen av internt fordrevne har intensivert allerede eksisterende utfordringer (Kuras 2024):

People from across Ukraine, with different professions, ages, and needs, are brought together in one place. Many live in overcrowded spaces, struggling to adapt to new environments while coping with trauma from the war. This often leads to tensions, and minor conflicts can evolve into incidents of domestic violence. Psychological abuse has become overwhelmingly common in these settings, underscoring the complex correlation of individual and community pressures.

Lovgivning

I 2011 undertegnet Ukraina Istanbul-konvensjonen⁵ – Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

⁵ Konvensjonens mål er å forebygge vold, beskytte ofre og sikre straffeforfølgelse av gjerningspersoner. Den anerkjenner vold mot kvinner som et brudd på menneskerettighetene og en form for diskriminering, og krever at statene kriminaliserer ulike former for vold, inkludert psykisk, fysisk og seksuell vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og seksuell trakassering. Konvensjonen

Konvensjonen ble ratifisert først i 2022, og trådte i kraft 1. november 2022 (Cherepakha 2024, s. 7).

Etter at konvensjonen ble undertegnet, har det blitt gjennomført flere lovendringer for å styrke nasjonal lovgivning. Målet har vært å forebygge og bekjempe vold, samt å harmonisere lovgivningen med europeisk praksis (Cherepakha 2024, s. 7). Ifølge den ukrainske NGOen Jurfem⁶ (intervju, juni 2025), er det nasjonale juridiske rammeverket på en rekke områder fremdeles ikke i tilstrekkelig samsvar med Istanbul-konvensjonen.

Lov om forebygging og bekjempelse av familievold

Den 7. desember 2017 vedtok Ukrainas parlament, Verkhovna Rada, loven om forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, som medførte endringer i Ukrainas straffelov og straffeprosesslov for å styrke det strafferettslige ansvaret (Cherepakha 2024, s. 28). Før det ble vold i nære relasjoner sanksjonert i form av administrative straffer etter loven om administrative forseelser. Gjerningspersoner ble ilagt bøter, men tiltakene ble ofte kritisert for å være ineffektive og utilstrekkelige (Semchuk 2020).

Loven definerer det organisatoriske og juridiske rammeverket for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner (DRC u.å.).

Artikkel 1 i loven definerer vold i nære relasjoner som (Cherepakha 2024, s. 28; Lov om vold i nære relasjoner 2018):

An act of physical, sexual, psychological or economic violence committed within a family or in the shared residence either between relatives or between former or current spouses or other individuals who share (shared) residence as a family but are (were) not in the family or marital relations, regardless of whether the perpetrator of the domestic violence lives (lived) in the same place as the victims, and any threats of such actions.

Loven introduserte et bredere spekter av personkategorier, slik at flere grupper omfattes. Listen over aktører med ansvar for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, ble utvidet. Det ble også innført spesifikke tiltak for å bekjempe vold, inkludert akutt utestengelsesordre og besøksforbud for gjerningspersonen, registrering av gjerningspersonen i eget register og gjennomføring av forebyggende oppfølging og henvisning av gjerningspersonen til et korrigeringsprogram. Også fullmaktene til det nasjonale politiet ble utvidet (Cherepakha 2024, s. 28).

introduserer også tiltak som vern av ofre gjennom krisesentre, hjelpelinjer og spesialiserte støtte-tjenester (Council of Europe u.å.)

⁶ JurFem er en ukrainsk forening for kvinnelige jurister som jobber for å fremme likestilling og kvinners rettigheter ved å tilby juridisk hjelp, gjennomføre kjønnsjuridisk analyse, og drive påvirkningsarbeid for lovreformer.

Lovgivningen skiller mellom administrative og strafferettslige reaksjoner, avhengig av alvorlighetsgrad, gjentakelse og konsekvenser av handlingene.

Straffeloven

Art.126.1 i Ukrainas straffelov (2001) regulerer det strafferettslige ansvaret:

Domestic violence, i.e. intentional systematic physical, psychological or economic violence against a spouse or former spouse or other person with whom the perpetrator is (was) in a family or close relationship, which leads to physical or psychological suffering, health disorders, loss of ability to work, emotional dependence or deterioration of the quality of life of the victim, - shall be punishable by community service for a term of one hundred and fifty to two hundred and forty hours, or probationary supervision for a term of up to five years, or restriction of liberty for the same term, or imprisonment for a term of up to two years.⁷

- Volden må være systematisk.
- Voldens form: Straffeloven omfatter fysisk, psykisk eller økonomisk vold, men ikke seksuell vold (som behandles av andre bestemmelser).
- Konsekvenser for offeret: Volden må ha ført til fysisk eller psykisk skade, tapt arbeidsevne, emosjonell avhengighet eller forverret livskvalitet.
- Strafferamme: Straffen kan være samfunnsstraff (150–240 timer), arrest (opptil 6 måneder), frihetsbegrensning (opptil 5 år) eller fengsel (opptil 2 år).

Lovbestemmelsen har blitt kritisert for å være for vag rundt definisjonen av «systematisk». Den mangler klare, kvantitative kriterier for når handlinger regnes som systematiske, noe som fører til ulik praksis og ineffektiv rettsanvendelse. Det har blitt foreslått å supplere loven med en forklarende merknad – for eksempel hvor mange voldshandlinger som må foreligge, over hvilken tidsperiode og under hvilke omstendigheter (Jurfem 2022b; Jurfem, intervju juni 2025).

I 2021 ga Høyesterett, i en av sine dommer, en uttalelse om tolkningen av begrepet «systematisk» (Jurfem 2022b):

[...] the phrase «systematic perpetration of physical, psychological or economic violence» describes an act. A criminal offense is considered consummated after at least one of the three forms of violence (physical, psychological or economic) is committed for the third time and results in at least one of the consequences specified in the law. At the same time, it does not matter whether the fact of the first two acts of violence was recorded in an administrative protocol of the police, in a restraining order or in another

⁷ Oversettelse er gjort ved bruk av oversetterverktøy.

document. The fact of documentation is important for proving systematic nature, but no more than other evidence provided for by law.

For at straffansvar skal kunne ilegges etter artikkel 126-1 i straffeloven, kreves det som hovedregel minst tre dokumenterte tilfeller av vold (Jurfem 2022b). Til tross for Høyesteretts uttalelser praktiseres dette likevel ulikt, ettersom loven ikke gir en tydelig definisjon (Jurfem, intervju juni 2025).

Lovbestemmelsen omfatter ikke seksuell vold. Art. 153.2 i straffeloven regulerer strafferammen for seksuell vold mot nåværende eller tidligere ektefelle, eller annet familiemedlem:

Sexual violence committed repeatedly or by a person who has previously committed any of the criminal offenses provided for in Articles 152 , 154 , 155 of this Code, or the commission of such acts against a spouse or former spouse or another person with whom the perpetrator is (was) in a family or close relationship, or against a person in connection with the performance by this person of an official, professional or public duty, or against a woman who was known to the perpetrator to be pregnant, - is punishable by imprisonment for a term of three to seven years.

Lov om administrative forseelser

I motsetning til straffeloven, definerer den administrative lovens artikkel 173.2 (1984) vold i nære relasjoner som enhver tilsiktet handling av fysisk, psykologisk eller økonomisk karakter som har forårsaket skade på offerets fysiske eller psykiske helse. Dette omfatter handlinger som ikke har medført fysiske skader, trusler, fornærmelser, frata noen bolig, mat, klær og/eller andre midler som offeret har lovlig rett til:

Committing domestic violence, i.e. intentional commission of any acts (actions or inactions) of a physical, psychological or economic nature (use of violence that did not cause bodily harm, threats, insults or persecution, deprivation of housing, food, clothing, other property or funds to which the victim has a legal right, etc.), as a result of which harm was caused to the physical or mental health of the victim, - entails the imposition of a fine of twenty to forty tax-free minimum incomes of citizens or community service for a period of thirty to forty hours, or administrative arrest for a period of up to ten days.

The act provided for in Part One of this Article, committed against a minor or underage person, - shall entail the imposition of a fine of thirty to sixty tax-free minimum incomes of citizens or community service for a term of forty to fifty hours, or administrative arrest for a term of two to ten days.

Repeated commission within a year of a violation provided for in parts one or two of this article, for which a person has already been subject to

administrative punishment, - shall entail the imposition of a fine of sixty to eighty non-taxable minimum incomes of citizens or community service for a term of forty to sixty hours, or administrative arrest for a term of three to fifteen days.

Den administrative loven artikkel 173.2 gjelder enkelttilfeller av vold i nære relasjoner som ikke er systematiske eller ikke har de alvorlige konsekvensene som kreves etter straffeloven. Vanligvis ilegges bøter eller samfunnsstraff. Det er imidlertid en progresjon fra administrative til strafferettslige reaksjoner. Hvis en person blir funnet skyldig i vold i nære relasjoner etter den administrative loven minst tre ganger, kan dette danne grunnlag for straffeforfølgning etter straffeloven.

Dertil gir ukrainsk lovgivning mulighet for restriktive tiltak mot overgriperen, som forbud mot å oppholde seg på felles bopel med offeret, forbud mot å kontakte offeret eller nærme seg steder der offeret oppholder seg og begrensninger på bruk av felles eiendom og kontakt med barn (Prihodko & Partners u.å.).

Omfanget av registrerte saker

Det har vært en økning i antall personer som henvender seg til politiet og andre tjenester de seneste årene, som følge av vold i nære relasjoner. I 2023 registrerte ukrainsk politi rundt 290 000 anmeldelser om vold i nære relasjoner, omtrent 20 prosent flere enn i 2022 (Jurfem 2024).

Administrative saker

Det ble i 2023 utstedt 163 000 administrative protokoller⁸ under artikkel 173.2 i den administrative loven om forseelser, over 40 000 flere enn i 2022. Politiet utstedte også 99 000 akutte besøksforbud, mer enn dobbelt så mange som i 2022 (Jurfem 2024). Landinfo har ikke totale tall på antallet protokoller for 2024.

Straffesaker

Antallet registrerte straffesaker økte fra rundt 1500 i 2022 til 2700 i 2023, en økning på 80 prosent. Blant ofrene i 2023 var det, ifølge påtalemyndigheten, 2423 kvinner (mot 1254 i 2022) og 66 barn. I henhold til det nasjonale politiet var 85 av overgriperne i 2023, kvinner (av totalt 2053 personer). Rundt 75 prosent av anmeldelsene til politiet ble gjort av kvinner, 20 prosent av menn og resten av barn (Jurfem 2024). Ifølge en representant for påtalemyndigheten hadde rundt

⁸ I ukrainsk rettslig sammenheng betyr det å «utstede en protokoll» (скласти протокол) vanligvis å formelt dokumentere en administrativ eller rettslig overtredelse ved å utarbeide en offisiell, skriftlig rapport. Selve protokollen er ikke en dom eller endelig avgjørelse, men et prosessuelt skritt som formelt registrerer den påståtte overtredelsen og setter i gang de neste trinnene i den rettslige prosessen.

8000 straffesaker blitt registrert de første ni månedene av 2024, omtrent en tredobling fra 2023 (Amru 2024).

Ukraina-kontoret til menneskerettsorganisasjonen La Strada, som jobber med å bekjempe kjønnsbasert vold, mener økningen kan tilskrives både økt aggresjon i samfunnet på grunn av krigen, og større juridisk og institusjonelt fokus på problemet (Hromadske Radio 2024):

While the statistics can seem overwhelming, they also reflect positive changes, such as increased state attention and criminal proceedings in domestic violence cases.

Politiets og domstolenes håndtering

Vold i nære relasjoner, både psykisk og fysisk, utgjør noen av de vanligste sakene som behandles i det ukrainske rettssystemet.

På spørsmål om hvordan politiet reagerer når en kvinne ønsker å anmelde vold i nære relasjoner, opplyser den ukrainske NGO-en Jurfem (intervju, juni 2025) at praksisen varierer. Ifølge lovverket har ikke politiet anledning til å nekte å motta en anmeldelse. Likevel forekommer tilfeller der politiet har uttalt at dette er et privat anliggende mellom henne og ektefellen/partneren, og anbefalt at hun heller bør gå hjem og løse saken selv. Hvorvidt det opprettes en administrativ eller strafferettslig sak, avhenger av den konkrete situasjonen.

Jurfem (2024) har gjort en studie av rettspraksis i 2023 i slike saker. Studien påpeker at politiet har store utfordringer med å dokumentere voldshendelser. Mange saker blir avvist i domstolene fordi protokollen som registreres ved anmeldelse, ikke gir en tilstrekkelig beskrivelse av den objektive siden av overtredelsen, voldens karakter eller konsekvensene for offeret. Manglende utfylling av risikovurderingsskjemaer svekker også bevisgrunnlaget (Jurfem 2024).

Domstolene møter ofte vanskeligheter med bevisførsel i saker om vold i nære relasjoner. Mange saker avvises fordi det eneste beviset er politiets protokoller og offerets forklaringer. Selv om noen domstoler aksepterer dette som tilstrekkelig, krever andre ytterligere dokumentasjon som medisinske rapporter, psykologvurderinger, vitneutsagn eller skjermbilder av meldinger (Jurfem 2024).

Domstolene legger også stor vekt på systematikk av volden. Artikkel 126.1 i straffeloven krever at volden skal være gjentatt og ha en kumulativ effekt over tid. Enkelthendelser, selv alvorlige, anses ofte ikke som tilstrekkelig (Jurfem 2024). Hva som menes med «systematisk» er imidlertid fortsatt ikke klart definert i loven. I praksis tolker ulike aktører dette forskjellig (Jurfem, intervju juni 2025).

Bøter er den vanligste straffereaksjonen for vold i nære relasjoner. I straffesaker, gis fengselsstraff svært sjelden (Jurfem, intervju juni 2025). I 2022 var 150-240

timers samfunnstjeneste den vanligste straffen for brudd på straffeloven art. 126.1, ilagt også når gjerningspersonen var tidligere dømt, med høy risiko for gjentakelse (Jurfem 2022a). En representant for Jurfem (intervju, juni 2025) mener dette skyldes en kultur der vold i nære relasjoner ofte ikke oppfattes som særlig alvorlig, særlig dersom det ikke har medført fysisk skade, samt inngrodde stereotyper.

Det påpekes som bekymringsfullt at mange saker avsluttes med en muntlig advarsel under artikkel 22 i den administrative loven om forseelser, hvilket innebærer at gjerningspersonene ofte unngår reelle konsekvenser (Jurfem 2024).

Når gjerningspersonen er militært personell, tas dette ofte i betraktning ved straffeutmåling. Domstolene understreker imidlertid at militærstatus ikke påvirker skyldspørsmålet. I enkelte tilfeller har militærstatus ført til mildere straffer, fra administrativ arrest til bøter, ifølge Jurfem (2024).

Domstoler henviser oftere gjerningspersoner til rehabiliteringsprogrammer for å korrigere deres adferd. Ofte oppfordres også til å delta i støttetiltak (Jurfem 2024). Samtidig påpekes det at dommere ikke er forpliktet til å henvise gjerningspersoner til slike programmer, og at det mangler tilstrekkelig kontroll med hvordan programmene faktisk gjennomføres (Jurfem, intervju juni 2025).

Ordningen med besøksforbud har ifølge Jurfem (intervju, juni 2025) blitt betydelig bedre, blir ofte tatt i bruk og fungerer etter hensikten. En utfordring er imidlertid at det ofte tar lang tid før domstolen fatter en beslutning om besøksforbud.

Barn som vitner til vold

Et problem som trekkes frem, er at barn som er vitne til vold i hjemmet, ofte ikke registreres som ofre, til tross for at barn kan oppleve stor psykisk belastning i slike situasjoner. Noen domstoler har imidlertid begynt å varsle barnevernstjenesten når vold skjer i barns nærvær— en positiv utvikling, ifølge Jurfem (2024).

Andre former for hjelpetilbud

Det ukrainske sosialdepartementet har det øverste ansvaret for å utforme og gjennomføre statlig politikk knyttet til vold i nære relasjoner. Den nasjonale sosialtjenesten, etablert i 2020 og underlagt sosialdepartementet, har ansvaret for sosiale tjenester, herunder forebygging. I 2024 ble lov nr. 10249, som avgrenser ansvarsområdet til disse organene, vedtatt. Den stadfester at sosialdepartementet har ansvar for å utforme statens politikk, mens sosialtjenesten har ansvar for gjennomføring, inkludert etablering av støttetjenester for voldsofre og å overvåke deres virksomhet. Loven utvider spesialiserte støttetjenester til ofre. Dette innebærer å formalisere statusen til dagsentre for psykososial bistand, løse mangelen

på krisesentre og støttetilbud og bringe Ukraina nærmere europeiske standarder, særlig dem som er fastsatt i Istanbul-konvensjonen (Vyhovska 2024).

For å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, har det blitt etablert spesialiserte støttetjenester for ofre. Disse omfatter krisesenter, dagsenter, kriserom, spesialiserte psykososiale rådgivningstjenester og mobile team (National Social Service of Ukraine u.å.).

Per januar 2024 fantes det 57 statlige døgnåpne krisesenter i nær alle fylker, unntatt i Luhansk, Ternopil og Tsjernihiv, samt 82 dagsentre som gir psykososial støtte til ofre som ikke ønsker å forlate hjemmet, i alle fylker unntatt Luhansk (Vyhovska 2024). Istanbul-konvensjonen fastsetter at det skal være ett senter per 10 000 innbyggere, noe som ville ha innebåret rundt 3000 sentre.

Utover dette finnes følgende statlige støttetilbud i hele landet (Ministry of Social Policy of Ukraine u.å.):

- 101 dagsentre for sosial og psykologisk hjelp
- 100 kriserom som tilbyr døgnopphold (opptil 10 dager)
- 110 spesialiserte tjenester for psykososial rådgivning til ofre for vold i nære relasjoner og/eller kjønnsbasert vold
- 715 mobile team for psykososial assistanse
- 29 callsenter/krisetelefoner
- 25 andre fasiliteter og institusjoner som gir bistand til ofre (sosiale leiligheter, sentre for psykososial assistanse, forsonings- og rehabiliteringssentre, anonyme akuttmedisinske og psykologiske hjelp punkter)

Det nasjonale politiet har mobile operasjonsenheter som skal hjelpe ofre for vold i nære relasjoner eller kjønnsbasert vold. Politiet kan også henvise ofre til medisinske og psykososiale tjenester, samt til krisesentre for midlertidig opphold (UNHCR u.å.).

Det finnes også en statlig hotline som ofre kan ringe. I 2024 ble applikasjonen SOS innført, i tilfeller av vold eller trusler om vold. Ved å trykke på applikasjonen kontakter man politiet direkte, og de vil rykke ut til den oppgitte adressen (Rubryka 2024).

Ukraina-kontoret til La Strada opererer en døgnåpen hotline som gir psykologisk og juridisk veiledning til ofre (La Strada International u.å.). Det finnes også andre ikke-statlige organisasjoner i Ukraina som tilbyr bistand og rådgivning.

NGO-er, spesielt kvinneledede organisasjoner, er sentrale i å gi umiddelbar, livreddende støtte til ofre for vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold. De driver, ofte i samarbeid med internasjonale organisasjoner, krisesentre, trygge møte-

plasser og hjelpesentre – og fyller ofte hull der statlige tjenester er utilstrekkelige eller utilgjengelige, særlig i konfliktområder og på landsbygda.

Oppsummert finnes det i nesten alle fylker et visst tilbud om hjelp til ofre. Tilbudet omfatter mobile team, hotline-telefoner og krisesentre hvor man kan få praktisk hjelp og psykologisk støtte. Hjelpetilbudet varierer mellom fylkene, etter som det er myndighetene i fylkene som har ansvar for å organisere slik hjelp. Der som hjelp ikke finnes i enkelte distrikter/fylker, skal man kunne henvises til andre fylker.

I praksis er det altfor få krisesentre i landet. Etter 2022 ble det utviklet mange tjenester for å hjelpe ofre for konfliktrelatert vold, og tjenester for ofre for vold i nære relasjoner er ikke lenger blant de høyest prioriterte. Det er verken tilstrekkelig med plasser for ofre eller nok medisinske tjenester tilgjengelig (Jurfem, intervju juni 2025). Humanitære organisasjoner og internasjonale donorer har i mange år spilt en viktig rolle i å etablere og opprettholde mye av hjelpetilbudet, særlig i områder påvirket av krigen og intern forflytning.

Hindringer for tilgang til hjelpetjenester for voldsutsatte

Geografiske og sosiale barrierer for tilgang til hjelp

Hjelpetiltak er ofte sentralisert i byer, og kan være vanskelig tilgjengelig for kvinner og jenter i rurale områder. Det tar dessuten tid å reise dit, og medfører kostnader og risiko. Mangel på transportmuligheter i rurale områder er et annet hinder (UNFPA 2024, s. 131).

Visse grupper har også vanskeligere tilgang til informasjon om tjenester for ofre, som internt fordrevne, personer med funksjonsnedsettelse, eldre, tenåringer samt personer i rurale områder (UNFPA 2024, s. 131).

Selv om mange kjenner til hvilke tjenester som finnes, fører utbredt mangel på kunnskap om kjønnsbasert vold, herunder vold i nære relasjoner, i lokalsamfunn til at ofre ikke er klar over at de utsettes for vold, eller hvordan de kan søke hjelp. Særlig i områder preget av konflikt og i rurale strøk, med store begrensninger på bevegelsesfrihet, kan lokalsamfunn være mindre kjent med hvor de nærmeste trygge stedene og andre tjenestetilbud, finnes (UNFPA 2024, s. 131).

Øvrige barrierer for rapportering og hjelp blant voldsofre

I studien fra UNFPA (2024, s. 130) fremgår det at ofre for kjønnsbasert vold, herunder vold i nære relasjoner, ofte er redde for å søke hjelp i frykt for skam, stigma, avvisning og ytterligere vold. Vold fremstilles ofte som normalt, og skylden legges på ofrene. En internt fordrevet tenåringsjente uttrykte det slik:

A situation where violence is normalized can often occur in villages. And people in villages often don't have access to services and assistance and they don't even know that they can tell someone about this.

Ofte holdes vold i hjemmet skjult grunnet ofrenes motvilje mot å snakke om «interne problemer», fordi de ikke forstår at overgriperens atferd er ulovlig eller fordi de oppfatter at atferden er normal (Jurfem 2024, s. 2). Jenter og kvinner beskriver dessuten et press fra familie og lokalsamfunn om ikke å snakke om vold, og det er sterk sosial misnøye mot kvinner som anmelder familiemedlemmer for vold. Seksuell vold er særlig stigmatisert (UNFPA 2024, s. 130).

Kvinner som rapporterer om vold, kan møte konsekvenser fra overgripere, familier og lokalsamfunn, som gjengjeldelse fra partneren (UNFPA 2024, s. 130):

«It often happens that a perpetrator is out of our focus. And when we come, and the police. There's sometimes much shouting, and later the perpetrator becomes more aggressive, and she is no longer happy that she's asked for help» (GBV Expert, Kharkiv).

Kvinner og jenter er ofte motvillige til å oppsøke «fremmede» for å få støtte. Noen mente at tjenesteytere ikke kan hjelpe dem, og at det ikke får konsekvenser for overgripere. Det ble også uttrykt bekymring for manglende konfidensialitet og kvalitet på tjenestene (UNFPA 2024, s. 135).

Ifølge UNFPA uttrykker ofrene ofte mistillit til myndighetene, herunder politiet og støttetjenestene, hvilket gjør at de ikke rapporterer overgrep. I rurale områder, der relasjonene ofte er tettere, frykter ofre at det skal komme frem at de har rapportert om vold. Særlig det å henvende seg til politiet volder bekymring, i frykt for at politiet ikke skal ta situasjonen på alvor og bagatellisere overgrepene. Dette skyldes at politiet ikke nødvendigvis er opplært eller rustet i å håndtere denne typen voldssaker på en profesjonell måte (UNFPA 2024, s. 133-134).

Videre viser studien til UNFPA (2024, s. 134) at ofre for kjønnsbasert vold har liten tillit til at rettssystemet er i stand til å holde gjerningspersoner ansvarlige for volden. Kvinner og jenter nevnte også den lange tiden rettsprosessene tar, som en bekymring.

Frykt for at ektemannen vil bli kalt inn til mobilisering, er en annen grunn til at kvinner ikke rapporterer overgrep. Det har blitt påpekt at TRC (de territorielle rekrutteringssentrene) og politiet iblant møter opp sammen ved henvendelser om vold i nære relasjoner, noe som gjør at ofre lar være å be om hjelp (UNFPA 2024, s. 133):

«As compared to the last year, statistics on the reports in communities has decreased, but it could have been because the Territorial Recruitment Centre (Mobilization Department) comes to calls together with the police. Abusers

are mobilized. Some women are afraid to be left alone, so they don't report so that their husbands are not mobilized» (GBV Expert, Lviv).

For overgripere som tjenestegjør i militæret eller i humanitært arbeid, er det også en oppfatning av at ofre ikke vil bli trodd, og at det er motstand mot enhver kritikk av «heltene» i Ukraina (UNFPA 2024, s. 133).

Lokalsamfunn og eksperter på kjønnsbasert vold påpeker at fokuset på kjønnsbasert vold har blitt mindre under fullskalainvasjonen, og at dette medfører høyere terskel for å søke hjelp. Kvinner og jenter møter sosialt press om å legge egne bekymringer og volden de opplever, til side så lenge krigen pågår. I tillegg er de redde for å bli beskyldt for ikke å vise solidaritet med krigsinnsatsen dersom de tar opp forhold som kan oppfattes som kritikk av lokalsamfunn (UNFPA 2024, s. 136-137).

Samtidig har økt tilstedeværelse av humanitære organisasjoner mange steder i landet etter fullskalainvasjonen, medført økt bevissthet og tilgjengelighet av hjelpetiltak, også for ofre for kjønnsbasert vold og vold i nære relasjoner (UNFPA 2024, s. 140).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Amru, O. (2024, 3. oktober). Cases of domestic violence in Ukraine have increased by 80% since last year. *Babel*. Tilgjengelig fra <https://babel.ua/en/news/111379-cases-of-domestic-violence-in-ukraine-have-increased-by-80-since-last-year> [lastet ned 14. april 2025].

Cherepakha, K. (2024, mars). *Combating violence against women and domestic violence - A practical guide for police officers*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <https://rm.coe.int/ukr-2024-police-manual-final-eng-web/1680aee3b6> [lastet ned 8. april 2025].

- Council of Europe (u.å.). *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <https://rm.coe.int/168047a36f> [lastet ned 10. april 2025].
- DRC, dvs. Danish Refugee Council (u.å.). *Domestic violence: understanding the nuances*. København: DRC. Tilgjengelig fra <https://drc.ngo/media/3yqpirp/drc-ukraine-legal-briefing-note-domestic-violence.pdf> [lastet ned 10. april 2025].
- EUAM Ukraine, dvs. European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine (2025, 10. mars). *A New Tool for Odesa Police to Support Veterans and Their Families*. Kyiv: EUAM. Tilgjengelig fra <https://www.euam-ukraine.eu/news/a-new-tool-for-odesa-police-to-support-veterans-and-their-families/> [lastet ned 10. april 2025].
- Hromadske Radio (2024, 4. oktober). Domestic violence: why the number of cases has increased. *Hromadske Radio*. Tilgjengelig fra <https://hromadske.radio/en/news/2024/10/04/domestic-violence-why-the-number-of-cases-has-increased> [lastet ned 13. juni 2025].
- Jurfem (2022a, 12. oktober). *Liability for “domestic violence” (article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine): court practice*. Kyiv: Jurfem. Tilgjengelig fra <https://jurfem.com.ua/en/case-law-related-to-domestic-violence-issues/> [lastet ned 15. april 2025].
- Jurfem (2022b, 10. oktober). *Systematicity in domestic violence: problems of practice*. Kyiv: Jurfem. Tilgjengelig fra <https://jurfem.com.ua/en/systematicity-in-domestic-violence-problems-of-practice/> [lastet ned 15. april 2025].
- Jurfem (2024, april). *ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО У 2023 РОЦІ: дані та тенденції [Domestic violence in 2023: data and trends]*. Kyiv: Jurfem. Tilgjengelig fra <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D1%94-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-2023-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%96-%D1%82%D0%B0-%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> [lastet ned 14. april 2025].
- Kumar, R. (2024, 13. august). ‘Can I complain while we’re at war?’: Ukraine’s domestic violence dilemma. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/global-development/article/2024/aug/13/women-war-combat-ptsd-ukraine-domestic-violence-gender> [lastet ned 10. april 2025].
- Kuras, T. (2024, 10. desember). *Addressing Gender-Based Violence in Ukraine: challenges and response in frontline and displaced communities*. Genève UNHCR. Tilgjengelig fra <https://www.unhcr.org/ua/en/news/stories/addressing-gender-based-violence-ukraine-challenges-and-response-frontline-and> [lastet ned 10. april 2025].
- La Strada International (u.å.). *La Strada Ukraine*. Amsterdam: La Strada International. Tilgjengelig fra <https://www.lastradainternational.org/la-strada-ukraine/> [lastet ned 24. april 2025].
- Lov om administrative forseelser (1984, 9. januar). *Кодекс України про адміністративні правопорушення [Code of Ukraine on Administrative Offenses]*. Tilgjengelig fra <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [lastet ned 28. mars 2025].
- Lov om vold i nære relasjoner (2018). *ЗАКОН УКРАЇНИ Про запобігання та протидію домашньому насильству [LAW OF UKRAINE On preventing and combating domestic violence]*. Tilgjengelig fra <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [lastet ned 10. april 2025].

- Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2024, 30. mars). The number of domestic violence cases has increased by 20%: the Ministry of Internal Affairs and Parliament are working to strengthen responsibility. Tilgjengelig fra <https://mvs.gov.ua/en/news/kilkist-vipadkiy-domasnyogo-nasilstva-zrosla-na-20-mvs-ta-parlament-praciuiut-nad-posilenniam-vidpovidalnosti-1> [lastet ned 9. april 2025].
- Ministry of Social Policy of Ukraine (u.å.). *To Victims of violence*. Kyiv: Ministry of Social Policy of Ukraine. Tilgjengelig fra <https://www.msp.gov.ua/en/otrymuvaicham-sotsialnoyi-pidtrymky-postrazhdalym-vid-nasylstva-ta-torhivli-lyudmy-postrazhdalym-vid-nasylstva> [lastet ned 8. mai 2025].
- National Social Service of Ukraine (u.å.). *Запобігання та протидія домашньому насильству та насильству за ознакою статі [Preventing and Combating Domestic and Gender-Based Violence]*. Kyiv: National Social Service of Ukraine. Tilgjengelig fra <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo> [lastet ned 16. april 2025].
- Opendatabot.ua (2024, 26. desember). In every third case, older people suffer from domestic violence. *Opendatabot.ua*. Tilgjengelig fra <https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-elders> [lastet ned 13. juni 2025].
- Prihodko & Partners (u.å.). *Domestic violence - article 126-1 of the Criminal Code*. Kyiv: Prihodko & Partners. Tilgjengelig fra <https://prihodko.com.ua/en/media/media/article/domestic-violence-article-126-1-of-the-criminal-code/> [lastet ned 10. april 2025].
- Project Hope (2023, 21. november). *How Common Is Violence Against Women and Girls?* Washington, D.C.: Project Hope. Tilgjengelig fra <https://www.projecthope.org/news-stories/story/how-common-is-violence-against-women-and-girls/> [lastet ned 9. april 2025].
- Rubryka (2024, 9. april). Solutions from Ukraine: new app enables victims of violence to alert police without calling. *Rubryka*. Tilgjengelig fra <https://rubryka.com/en/2024/04/09/v-ukrayini-stvoryly-zastosunok-cherez-yakij-zhertva-nasylstva-mozhe-vyklykaty-politsiyu-bez-dzvinka-yak-pratsyuve-tse-rishennya/> [lastet ned 24. april 2025].
- Semchuk, K. (2020, 4. mars). *Ukraine: legislation on domestic violence*. London: The Bearr Trust. Tilgjengelig fra <https://bearr.org/regional-news/ukraine-legislation-on-domestic-violence/> [lastet ned 11. april 2025].
- Semeryn, K. (2022, 11. juli). Russian Invasion Overshadows Domestic Violence in Ukraine. *IWPR*, dvs. *Institute for War and Peace Reporting*. Tilgjengelig fra <https://iwpr.net/global-voices/russian-invasion-overshadows-domestic-violence-ukraine> [lastet ned 9. april 2025].
- Straffeloven (2001). *КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ [Ukrainas straffelov]*. Tilgjengelig fra <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [lastet ned 13. desember 2024].
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2015, 1. april). *Incidence of violence against girls and women*. Kyiv: UNFPA. Tilgjengelig fra https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20Infographics%20ENG_0.pdf [lastet ned 15. mai 2025].
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2024, desember). *Voices from Ukraine*. New York: UNFPA. Tilgjengelig fra https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025-03/Voices%20from%20Ukraine_Report_2024_0.pdf [lastet ned 8. april 2025].
- UNHCR (u.å.). *Help Ukraine*. Kyiv: UNHCR. Tilgjengelig fra https://help.unhcr.org/ukraine/gbv_gov/ [lastet ned 24. august 2025].

United Nations Ukraine (2021, november). *Gender-based violence*. New York: United Nations. Tilgjengelig fra https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-11/UN%20Policy%20Paper%20on%20GBV_FINAL%20ENG.pdf [lastet ned 9. april 2025].

Vyhovska, V. (2024, 14. mai). *Will the new legislation help protect victims of domestic violence?* Kyiv: Vox Ukraine. Tilgjengelig fra <https://voxukraine.org/en/will-the-new-legislation-help-protect-victims-of-domestic-violence> [lastet ned 15. april 2025].

Muntlige kilder

Jurfem. Intervju, 30. juni 2025.

© Landinfo 2025

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.